

IVAN ZOREC:

TONČEK IN ANČKA.

Ko so se ob tihih nočeh oglasili fantje na vasi, je Tončku mravljinčasto zagomazelo po mladem, še ne doraslem telesu. Mehka pesem ga je potegnila z borne postelje, tako vseč mu je bilo fantovanje. Zato je bil skrivaj fantom povsod za petami, čeprav so ga bili že večkrat spodili spat. Bil je ravno v tistih letih, da je bil za pastirja že precej velik, za hlapca pa še prešibak in premlad. Ker je bil torej še pastir, ga fantje niso marali medse. To ga je hudo dražilo in grizlo. Zagledal se je bil v Štepčevo Ančko, pri njej bi vasoval in fantoval — na, pa ga objestni fantje ne pustijo na vas, da bi videl, kako se dekleta kličejo v tihi noči.

„Pastir, spat!“ so cepetali za njim.

„Kaže, da ga dolgo ne bomo več smeli poditi.“

„Tišči ga že.“

Tonček se res ni dal odpoditi kar tako, čeprav ga je ta ali oni že brcnil ali ošvrknil z okleščkom. Vztrajno je zalezoval fante in se učil njihovega početja.

Neki večer se je bil skril za gredico čisto blizu okna Repnikove Reze. Ni dolgo čakal, pa je Pribilov Korle oprezno stopil izza vogala in kos debelega natiča je imel v rokah. Ponočnjak se je nagnil do okna in je z nohtom čisto na lahko potrkal. V sobici je zaškripala postelja, v oknu je zabelela Rezina srajca.

Korle in Reza sta tako zlezla drug v drugega, da Tonček res ni mogel ujeti prav nobene besede. V fantetu je gorelo. Čudna mehkoba mu je legala v drhteče srce. Tolike milobe ni še občutil, vsaj do tega večera še ne.

„Kar hoče, pa naj bo!“ je odločil Tonček in je smuknil za mejo v Veliki Gaber.

„Ančko pokličem, pa če me pri tisti priči ubijejo!“

Mesec se je pomaknil pod dolg in širok oblak, da ni bilo ne svetlo, ne popolnoma temno. Vse je bilo mirno, le široka njiva cvetoče detelje je prijetno dehtela, a na Ščitnikovi hruški ali kje se je drl skovir: te ujem, te ujem! Ob Tončkovi glavi je prhutnil netopir in ga je obletaval v širokih krogih. Naenkrat se je tudi skovir oglasil že bližje. Fantu je

postalo grozno. Noč ima svojo moč, je že večkrat slišal. In tamle na križpotju rado straši, se je spomnil. Svoj vehasti klobuček iz velblodove dlake in s svetlim krokarjem na ozkem traku, ki mu ga je prinesel za štiri male dvojače semenj o sv. Urhu, je prihuljeno poprijel s tresočo se roko in je stekel mimo strahotnega križpotja.

Na vasi je bilo vse mirno. Le Mejačev pes je izzivajoče zategoval, pa je kmalu utihnil, ker noben pes ni hotel več motiti nočnega miru.

Strahoma in počasi se je Tonček bližal Štepčevi hiši. Pod oknom Mihčeve Pepce je zagledal nekaj temnega. Prav tiho se je približal in je spoznal Košutnikovega Jerneja, po klobuku ga je spoznal in po harmoniki, ki mu je visela preko rame. Po vseh štirih se je še bolj približal in je slišal čudne besede. Nazadnje pa je Jernej potisnil Pepci harmoniko, potlej pa si je nataknil hišo na glavo, da ga je zmanjkalo. In okno se je tiho zaprlo.

Tončku je kar sapo vzelo. Počenil je za skladovnico drv in tako zmeden je bil, da se še nasmehnuti ni mogel, ko je vse hitro premislil.

„Naka — Ančki bi takih le ne mogel praviti. Tudi kobalil ne bom skozi okno. Zakaj neki? Čemu bi nosil smolo k njej?“

Kar sram ga je bilo. Samo govoril bi pa le rad z Ančko, da bi videl ali ga ima tudi ona tako rada kakor on njo. Vprašal bi jo, kdaj bodo proso meli, ali bo pri njih prej kopica ali pri Repnikovih; ali bi mu dala šopek in ali bosta šla v nedeljo skupaj k maši. Ančka bi se delala in smehljala, nazadnje bi pa vse pritrdila. In srečen in vesel bi šel spat in bi težko čakal lepe nedelje.

Tako je sanjaril ponočnjaški začetnik, ko ga premotijo tihe stopinje. Po vrtu je prišel Pustarjev Nace in je potrkal na okno.

„Pepca, kaj spiš?“

Nič.

„Pepca, oglasi se no!“

Spet nič.

„Samo povej mi, da nisi huda name.“

Vse tiho.

„O kako si trdega srca, prešmentana moja ljubica. Imej usmiljenje z menoj, pa bo sreča in zdravje s teboj — Pepca...“

Okno se napol odpre, Pepca ježno zareži:

„Daj mir ponoči! Kdo te je klical, grdoba? Spravi se, ali pa pokličem očeta!“

Okno se je trdo zaprlo.

Tudi to je slišal pastir Tonček.

„Aha, aha! Tako je torej fantovanje: Eden znotraj, drugi zunaj!“

„Kaj, če ti zdajle jaz Nacetu povedal, da se je nekaj zakasnil?“ se je režalo fante, ki je komaj zadrževalo smeh. Pa ni bilo treba posegati v fantovske zadeve. Kajti Nace je grdo zaklel in je utonil v temi. Sredi vasi je zaukal, za vasjo pa še enkrat. In nikogar ni bilo, da bi mu bil odupal. Menda so bili že vsi pod streho.

Tudi Tonček je zapustil svoje skrivališče. Skrbeti ga je začelo, ali se mu Ančka oglasi in kaj poreče, ko ga zagleda.

Pod hruško ob koncu Štepčeve hiše je legel v travo. S pestni si je podprl brado in je buljil v Ančkino okno, vse oblito z blede mesečino. Veliko malodušje se ga je lotilo, in sram, čudno sram ga je postalo. In kako bi se togote in sramu moral udreti v zemljo, če bi ga pognala lepa Ančka, ko že toliko časa hrepeni po njenih prijaznih besedah. In kaj bi svet rekel in njegova mati? Oče bi seveda odpasali hlačni jermen in bi mu ustrojili hrbet in vse podolž in počez. — Ali vendar: če je že tukaj, ne kaže samo ležati na strahopetni preži. Vsaj poizkusiti mora. Kaj bi tisto! Saj ne bo nihče videl.

Ko je hotel vstati, mu je postalo neznansko tesno; še takrat mu ni bilo tako, ko je kot birmanec stal pred samim škofom.

„E, z Ančko bom že še govoril — če prej ne, takrat, ko bodo proso meli ali pa turščico ličkali. Tako se bo tudi razločno pokazalo, ali bi jo smel kdaj zares klicati.“

V boječi sramežljivosti in malodušni neodločnosti se je končalo njegovo prvo vasovanje.

Bežal je domu in je vso noč sanjal o lepi Ančki. V beli srajci je slonela ob oknu in ga je z okroglo roko vabila k sebi. —

Štepčeva hiša je bila precej trdna. V hlevu je otepalo osem repov, rajši več ko manj, v svinjaku krulilo najmanj troje, tudi čvetero rilcev, iz nekaj čez dvajset panjev pa brenčalo nedeljsko veselje gospodarjevo. Polje je bilo na ravnem in neraztreseno, ob Temenici je zelenel velik travnik, a nad Kuščarjekom so se bahatile močne in vitke smreke, daleč na okoli se košatile lepe, gladke bukve. Štepec je bil zdrav in močan mož, na dobrem glasu. Le vino ga je včasih zmotilo, da je po več dni prepeval po krčmah in napajal, kdor mu je prišel pred oči. Ko pa se je veseli možak iztreznil, mu je bilo vselej žal za denar in čas. Z varčevanjem in pridnostjo je skušal nadomestiti škodo in izgubo.

„Glej jo,“ je neko nedeljsko popoldne ustavil ženo, ki je ravno zobanja nesla kuretini pred podom. „Kaj sem hotel že reči —: Kaj je z Ančko?“

„Z Ančko?“

„Punca je v takih letih, in meni se zdi, da je začela nekaj po sebi gledati.“

„Beži, beži, šleva! Še sedemnajst let ni stara in tako pametna je.“

„Pametna, pametna — katera je pametna?“

„Samo ti si pameten, od včeraj šele! Celi teden si se obešal po krčmah, ti...“

„Vidiš, mati, to je res. Ampak že več kakor pol leta se nisem bil ganil nikamor, pa se zdaj morda spet ne bom. Včasih pa moram med ljudi; vsaj zvem kaj.“

„Pri pijancih seveda.“

„Pri pijancih gor, pri pijancih dol — med njimi sem ujel besede, da ti zdaj zabičim: Ančke ne pusti izpred oči ne podnevi, ne ponoči.“

Polglasno ji je pravil, kar je bil slišal. Trlepov Janez ji menda zastavlja pot in jo lovi z očmi in besedami.

„Pa mu prepovej!“ se je vznejevoljila Štepka.

„Poprej ti dopovej punčari, da se mi naj pred cerkvijo ne razstavlja in ne zija med fantaline.“

„E, naj se malo ustavi med vrstnicami, saj to še ni nič hudega.“

„Jaz pa ti pravim, da hudo še lahko pride.“

„Saj ne nori menda! Kaj neki misliš?“

„Verjemi mi, da jo je pičilo.“

„Beži, beži.“

„Mati, punče bezlja, pa je amen.“

„Za pet ran božjih —.“

„Pazi, pa mir besedi.“

„Kako?“

„Izpeljaj jo in izprašaj po ovinkih, pa boš vedela.“

Ko so šli zvečer spat, je Štepka stopila za Ančko in jo je potegnila k sebi na skrinjo.

„Oče so nekaj slišali pa strašno hudi so, Ančka,“ je začela v zadregi in ni vedela, kako bi pravzaprav govorila s hčerjo.

„Zakaj?“ je šepnila Ančka in je bila vesela, da ni bilo luči v sobi.

„Dejali so, da preveč postajaš pred cerkvijo in gledaš po fantih. Mati božja z Zaplaza, Ančka, kaj —?“

V veliki zadregi in le stežka je obtoževala hčer, in sram jo je bilo, da bi se bila razjokala.

Ančka ni rekla nobene. Sprva se je ustrašila, potlej se ji je pa še dobro in ponosno zdelo, da mati govori z njo o takih stvareh.

„Jezus — tak je res?“ je zaječala mati.

„Nič ni res, da veste. Kdo mi more kaj očitati?“

„Nazarenski Bog, le kaj bodo oče rekli, ko še več zvedo!“

Ančka je molčala.

„Ubijejo te, boš videla. Nesrečni otrok, pazi in pametna bodi, pa taji, taji,“ je svetovala mati.

„Samo očita naj mi kdo kaj,“ se je opogumila Ančka, ki je počasi zaupala materi vse. Janez res hodi za njo. Če gre od maše ali litanij, jo vselej spremlja do Šmarčevega hriba. In kadar mora v mlin, jo gotovo kje prestreže. Drugače pa ni nič. Samo menita se in smejata. Saj to ni nič takega. Všeč pa ji je res nekoliko ta Janez, ki je hudo prijazen z njo.

„Pamet, Ančka, izogibaj se ga!“ jo je svarila mati in je bila vesela svoje brhke hčere.

„Bom, bom,“ je obetala Ančka.

„Samo v jezike bi prišla in ob dobro ime.“

Tisti večer Ančka ni mogla spati. Z začudenjem je premišljevala, kako je vendar mogoče, da se zve tudi taka skrita reč kakor je bila njena ljubezen. Tople misli so hitele k prijaznemu Janezu. Ves ogenj njenega mladega srca je plapolal v velikem hrepenenju. O, ne, tisto pa že ne! Janezu se res ne bo umikala. Kako neki, ko je pa tak fant! Marsikatera bi bila srečna, če bi ga imela. Zdaj šele prav ve, kako rada ga ima. In samo njen mora biti.

Vsa vroča in v ponosnih mislih nanj je zadremala.

„Ančka —“ Na šipo je tiho trkalo.

Sklonila se je in je poslušala.

„Ančka — pozdravljam te od travce zelene do plavega neba, od svojega do tvojega srca. Ljubica sladka moja, moje čelo je polno znoja. Samo ličece rdeče pokaži, z rokami me gorkimi objami!“

Ljubica pa se je potajila in je v prešerni radosti trepetala.

„Ančka, če ne odpreš, bom žalosten —.“

„Ne boš ne,“ se je smehljala porednica.

„Ančka, ali spiš? — Saj ne spiš. Nagajaš. Le čakaj, grem pa —.“

Zdaj pa je Ančka poskočila in odprla.

„Kaj si ti, Janez? Joj, jaz sem pa tako spala.“

Dolgo, dolgo sta slonela ob oknu in sta pila blaženosti mlade ljubezni.

Med mladimi svetom ta ljubezen seveda tudi ni ostala dolgo skrita. Janez sam se je rad pobahal med fanti in je dal o marsičem molče razumeti, kako lepa in velika je ljubezen, ki mu jo zavidajo.

Tudi Tonček je ujel besede, ki jih ni mogel in ne hotel verjeti, ki pa so ga strašno bolele. Lomila ga je besna jeza, davila strašna ljubo-

sumnost. Nič več se ni bal strahov, tudi fantov ne posebno. Bolj se je plašil svoje ljubezni, ker je čutil, da je pomandrana, predno je smela prav zacvesti.

Ni mogel pa ni mogel več strpeti. Dvomi so ga gnali na prežo.

„Kar bo, pa bo,“ si je mislil, ko je legel spet pod tepko, da bi stražil obrekovano Ančko. V roki je stiskal grčavo krepelce.

Noč je bila jasna, mesec ni sijal; v prijazni dremavosti pa so mežikale zvezde, lepe, svetle oči Ančkine.

Toda Tonček ni videl visokih zvezd, preveč ga je tiščala k tlom zavest, da je zasmehovan in ponižan z vsemi svojimi tajnimi čustvi. Fant, ki je za te, stopi moško pod okno in potrka — on pa se skriva kakor razbojnik, ki čaka svojo žrtev, da bi jo ugonobil. O, kar pozabil in pustil bi Ančko, če je res taka. Ali je pa tudi vse res, kar govorijo? Morda je, morda pa ne. Kako bi bilo lepo, če bi se za vse izkazala nedolžnost oboževane deklice, in bi ga Ančka rada imela.

S to zadnjo toplo mislijo se je igral in omamljal, ko je naenkrat zaslišal neko hojo. Stisnil je krepelce in se je prihulil ob tepkino deblo.

Pod okno je oprezno stopil Janez z grčavim krepelcem v roki. Z obema komolcema se je po domače naslonil na prizidek. V oknu se je pobelila jopica, iztegnila roka Ančkina.

V Tončku je zagorelo, da je priskočil in zamahnil po tatu vseh svojih najlepših sanj.

Ančka je tiho kriknila, Janez pa se je urno obrnil in udaril.

Tonček je zaječal in je omahnil po travi. Janez se je ustrašil. Sklonil se je nad fanta in se je začudil, ko ga je spoznal.

„Tukaj ga ne morem pustiti.“

Naložil si ga je na pleča in ga je odnesel v Pribilov hlev. Na razkopano posteljo ga je varno položil in si je obrisal znoj. Tepeni fant je tiho zastokal. Janez pa je poklical Korleta, ki je bil tisto noč doma. Dopovedal mu je, kako in kaj. Oba sta pazno pregledala nezavednega Tončka in sta se spogledala. Po glavi jo je bil dobil. Udarec ga je omamil. Ko sta mu umila rano, je skremžil obraz in je pogledal.

„Ne morem pomagati, Tonček, da je tako. Čemu si se potikal tam?“

Tonček ga je srdito meril z motnimi očmi.

„Postavil se pa res nisi, Janez,“ je tudi Korle pograjal.

„Ali sem vedel, kdo je? Le poglej,“ in je pokazal bulo na svoji glavi.

Tončku so se posvetile oči, ali v vročici, ali v jezi, ali v začudenju, da ga je tako dobro zadel. Nato je zamižal, ker ga je glava močno bolela, čeprav sta mu jo lepo zavila v veliko platneno cunjo.

„Jutri bo dobro. Malo ga bo še buča bolela, pa bo prešlo,“ sta dejala in sta pustila Tončka samega.

Tonček se je res še tisto noč izlizal kakor mlad pes. Vstati pa le ni mogel, tako slab je bil. Korle ga je izgovoril, da ga nekaj glava boli, in da se mora prespati.

Tonček pa ni spal. Skrit med otepi je grizel v rokav, da ne bi na ves glas zajokal. Spomnil se je svojega fantovanja v oni čudni noči, ko je iz sramežljivosti pobegnil izpred okna Ančkinega. Ona pa gre in mu naredi tako. Očital si je, da ga je prehitel pogumnejši, kakor takrat Košutnikov Jernej zakasnelega Naceta.

„Takrat morda še ni bilo prepozno,“ se je kesal. Jezen je bil na Ančko in tudi nase, najbolj pa na Janeza. —

Nekoč sta se dobila z Ančko v mlinu. Ko je dekle odšlo, je stopil tudi Tonček ž njo. Vštric sta šla po razvoženi poti za mejo. V kolo-voznica so se nabirale rjave mlakuže in so se razlivale po poti, da sta se jih morala skakaje ogibati. Vselej, ko se je Ančka zagnala preko ovire, je Tonček svetlih oči objemal gibko Ančkino telo; a ko je mogel hoditi spet vštric in jo je pogledoval v cvetoči obraz, se mu je zdela še lepša kakor kdaj poprej.

Izza Kuma je široko gorela mlada zarja. Tončku se je zdelo, da se je njen najlepši, jasni in v blesteči rosi okopani svit ustavil na Ančki in se razlil po njenem gladkem licu.

„Bog mi odpusti — kakor svetnica je,“ je drhtel zaljubljeni pastir.

„Tonček?“ je dejala Ančka.

„Kaj je?“

„Ali bi mi hotel nekaj povedati?“ je postala in ga je krotko gledala.

„I, seveda!“ se je razveselil.

„Ali si že kdaj fantoval?“

„Fantoval? — Še nikoli, mislim.“

„Pa res ne?“

„Da, neko noč sem pravzaprav res mislil, da je bilo nekaj takega.“

„Kako je bilo to?“

„Vidiš, tega bi ti pa ne povedal rad. Saj ni bilo nič takega,“ je zamahnil z roko.

„Pa te je kdo videl?“

„Ne. Ali jaz sem nekoga videl in še spodbil sem ga.“

Gledala sta se, obema je bilo sitno.

„Torej ti si bil tisti?“ je zakipela.

„Bil.“

„Ti, ti si —?“ se je jezno začudila. „Kaj si iskal tam, kdo te je klical?“

„Hotel sem, da ne bi videl tega, kar sem videl. In tebe sem hotel videti. Ko pa sem videl, česar sem se bal, sem znorel.“

V tla in mimo nje je obrnil pogled, ker ji ni mogel gledati v togotne oči.

„Ne trpim, nočem, da bi me pastirji zalezovali, veš, pastir!“

S peto je udarila ob tla, stopila je nad mejo in je vsa rdeča urno stekla čez njive proti vasi.

Tonček je jezno strmel za njo. Počasi in sam je šel proti domu.

„Okregala me je, ker jo imam rad!“

Fant se je je začel izogibati. Svoje oči je pasel na njej le, če tega ni mogla opaziti. Tudi o sv. Mihaelu, ko je bučal na vasi glasan semenj, se ji ni približal z odpustkom. Moško je stopil v krčmo, kjer je Košutnikov Jernej vlekel hreščečo harmoniko in belil kosmate kvante.

„Torej ni počenila?“ so dražili šegavega Jerneja.

„Saj je komaj dobro jutro — še predno bo dober večer, ji bo trma prešla,“ se je hvalil godec.

„Jama bi se bila skoraj naredila pod nogami, toliko časa si stal in srboritil pod njenim oknom.“

Jerneja je to sakramiheljsko jezilo. V zadregi je pogledal skozi okno. Trdosrčna in ošabna Tonca je stala v gruči deklet in se je smejala.

„France“, je Jernej poklical fanta, ki je znal za silo, „na, pa ti napravi katero“.

Jernej je planil med dekleta. Vsem in vsaki se je presladko nasmehnul, posebno pa prevzetni Tonci. Da bi stopila malo notri, je vabil. Ona: da ne pa ne. E, vsaj za eno polko, je zapeljal in obetal, da bi šli potem vsi domu. Tudi Repnikova Reza je med njimi, je lagal.

„Z Rezo bi rada govorila, saj res,“ je dejala Tonca in si je brisala ustnice.

„Na, Tonca, presladka Tonca, srčku prilij,“ jo je Jernej silil z vinom. Potem pa je namignil Francetu, in okrogla polka je poskočila po tesni sobi, da so se ustrašili težki stoli in nerodne klopi. Jernej je tako sukal in nosil presenečeno Tonco, da so odnehali drugi pari in so občudovali krepkega plesavca. Na obe strani je delal kroge, v

pasu se je mehko zibal in v kolenih prožno vpegibal, prav po prstih in drobno se je prestopal in skladno pritrkaval z okovanimi petami, vmes pa vriskal ves zardel, da so se tresle motne šipe na svetlih oknih.

Od takrat sta si bila Jernej in Tonca neki prav na roke. Ali je bila ponoči še tako samosvoja ali ne več, ne smem povedati. To naj ostane lepo med nami fanti.

Vesela krčma in veseli fantovski vriski so priklicali tudi Tončka, ki se je drenjal po sejmišču in oddaleč zalezoval lepo Ančko.

Kmalu za njim sta prišla tudi ona in Janez. Srečni fant je posadil zardelo dekle za mizo in se je komaj vidno nasmehnil Tončku, ki je sedel kraj Jerneja in občudoval gibčnost njegovih prstov.

Ko se je zmračilo, sta Ančka in Janez vstala. Za njima je šel počasi tudi Tonček. Na razpotju ju je tiho došel in je slišal, kako sta se prepirala.

„Naka, Janez, nočem, da bi se slinil okoli drugih, veš.“

„Slinil, slinil — kako slinil?“

„Vse sem videla in nočem več!“

„Pa si res sitna Ančka ančkasta!“

„Kakopa, zdaj sem pa sitna.“

„Saj nisem sveti Anton, da bi bežal od ljudi.“

„Ne rečem. Ampak v deklino mi ni treba tiščati.“

Iz nizkih oblakov je začel pršiti droban dež. Janez je razpel dežnik, globoko na ramo ga je spustil in je ovil roko okoli Ančkinega vratu in se ji je nasmejal.

„Babjek, ti grdi!“ je zajokala užaljena ljubica in se je umaknila.

„Ne tuli no, prismoda!“ se je razjezil Janez.

„O, dobro sem videla, kako si se silil Pušcarjevi Franci, kar režala se je tvojim odpustkom.“

„Vidiš, kako si sitna. Tvoj oče so bili vendar blizu tam med možmi. In če bi bil govoril s teboj, bi pa bila tudi huda, ker bi se doma morda kaj kregali.“

„Jej, jej, kako si skrben naenkrat! Včasih nisi bil, čeprav sem te lepo prosila. Še pastirjem sem prišla v zobe zaradi tebe.“

Janez je molčal in je tiho žvižgal.

„Tak si, vidiš. O, kaj mi je bilo, da sem te kdaj poslušala!“

„No, pa me ni treba več, če ti je tako žal,“ se je zasmel objestni Janez.

„Ni treba, ne. Maram zate!“

Po bližnjici je odvihrala v vas. Janez je gledal za njo in je žvižgal.

Če ga ne bi bila Ančka tako zaničljivo omenila, bi se bil Tonček do grdega stebel s prešernim Janezom, da bi bila Ančka spoznala njegovo veliko ljubezen. Tako pa se je potuhnil in je sebično privoščil lahkomiselni Ančki vse srčne bridkosti, ker je upal, da se bo pokesala in bo začela rada imeti le njega.

Ampak Tonček se je motil. Več dni se res menda nista videla Janez in Ančka. Ko pa je ona šla po opravkih v drugo vas, ji je prestregel pot Janez. Obema je bilo videti, kako sta se razveselila prilike. Nasmehnila sta se in sta se menila, kakor bi se nikoli ne bila sprla. Še tisto noč sta se dodobra sprijaznila in vso dolgo zimo sta se prav rada imela, previdno, da res nihče ni mogel ničesar reči, tudi Ančkini starši ne, ki so začeli šteti vse njene korake.

Toda vroče ljubezni ne more nihče trajno prikrivati. Sreča je kakor slab denar: vsak se spotakne ob njo.

Okoli Velike noči je šla Šteпка na Zaplaz. Zaobljubila se je bila, pa je šla zdaj, ko na polju še ni bilo velikega dela. Doma je gospodinjala Ančka. Štepec jo je potegnil pa v krčmo, da ne zamudi lepe prilike, ko ni sitnice doma, kakor se je izgovarjal pred svojo vestjo.

Ančka je ravno prašičem napravljala in pospravljala, ko je pridrsela v velikih klobučevinastih copatah revna Kopicčka.

„Kaj si sama, sama? Pa tako pridna?“

„Mati so šli na božjo pot, pa bodo menda kmalu doma.“

„Oče so pa v krčmi, kajne?“

„Pa ne vem.“

„Tam, tam. Ko sem šla pod oknom, sem jih slišala. Vsi so bili precej glasni in o tebi so govorili, se mi je zdelo.“

„O meni?“

„O tebi, o tebi, vidiš.“

„Kaj pa so imeli z menoj? Saj vam bom dala nekaj pšena pa malo zabele.“

„E, saj vem, da si dobrih rok. Zato pa sem zmerom dejala, kako te je škoda, da si ljudem tako v jeziki.“

„I, saj jim ničesar ne prizadenem. Le kaj mi neki hočejo?“

„Zato se pa tudi meni zdi grdo tisto čvekanje.“

„O, ti grdi, dolgi jeziki!“ se je razjokala Ančka.

„Hm, pravijo, vidiš, da sta si bila s Trlepovim Janezom takole nekaj predobra; drugi pa se smejejo, da sta si še.“

„Kaj se toliko brigajo zame!“

„Dà, pripovedujejo, da se fantje ponoči pod tvojim oknom pretepajo. Nekoga so menda napol mrtvega odnesli od tam. O, pa še veliko grših stvari vedo povedati, takih, da bi te bilo močno sram, če bi jih slišala. Janez, vidiš, se kar smeje, pravijo, da se večkrat še pohvali s teboj.“

Ančka je tiho jokala. Jezična Kapička bi jo bila rada tolažila, ali je ni poslušala. Obdarila je revno ženo in je ostala sama s svojo jezo in žalostjo.

(Konec sledi.)

ALOJZ GRADNIK:

NA GORIŠKEM POKOPALIŠČU.

Med razbitimi grobovi grob razbit.
Strelnski jarki. Gosta trava. Rož nikjer.
„Jaz sem tu, Marija, odpri črno dver;
jaz sem prišel s tvojim srcem govorit.

Komaj sem te našel. O kakó je bilo,
ko divjal nad tabo je ta strašni ples,
ko so še sosede tvoje vstale? Res
so vstale: blizu tebe je še belo krilo.“

„Divje lep je ples bil. Fantje rože rdeče,
ki na belih prsih so se jim bleščale,
so plesavkam dali, one pa se vdale
fantom so in grizle, grizle jih rjoveče.

Ali jaz se nisem premeknila z mesta
in sem tvoje nageljne tiščala v roki,
nate mislila sem v žalosti globoki.
O, kakó bi mogla biti ti nezvesta.“

IVAN ZOREC:

TONČEK IN ANČKA. (Konec.)

O mraku se je vrnila mati. Očeta še ni bilo domu.

„V Stranjah“, je začela mati, „sem se oglasila pri tvoji botri, pa sem take slišala, da mi je bilo kar sitno. I, Ančka, za božjo voljo, kaj pa vendar počneš?“

„Kaj počnem? Mir mi dajte s tistimi grdimi opravljivci!“

„Aha, ali si tudi ti že slišala? Kaj ti nisem tolikrat pravila, da bodi pametna? Jezus nebeški, še oče naj kaj zvejo, pa bodo vsi križi doli.“

Ančki so se spuščale težke solze po zdravih licih na jedre mlade prsi.

„Pametna bodi, Ančka, pa je. Saj veš, da te branim, kjer le morem; najbolj pa pred očetom. Samo sramote nikar, le tega ne, Ančka.“

Mati in hči sta se vsaj navidezno pomirili. Ančke niso bolela samo očitavanja, grizlo jo je zlasti, kar je slišala o Janezu. Tako rada ga ima, pa vendar še sam pomaga njenim opravljivcem. Kako je vendar nesrečna v svoji preveliki ljubezni!

Štepka se je bala hčerine sramote in moževe jeze, drugega ničesar. Da bi le on ne zvedel, pa naj je že za zdaj kakorkoli. Očitne sramote pa menda ne bo, drugače bi Ančka ne govorila tako.

Večernicam je zvonilo, ko je Štepec s klobukom v roki prav na težko prištorkljal domu. Divje je gledal zdaj po ženi, zdaj po Ančki, ki je trepetala v nemem strahu pred strogim očetom. Pa ni rekel nobene. Molče so sedli k večerji, ki ni nobenemu prav teknila. Drug za drugim so odlagali žlico in so gledali pod mizo.

„Stara in ti, Ančka, z menoj!“ je naposled gospodar trdo dejal in je šel v drugi konec hiše. Dvakrat, trikrat je stopil gori in doli po sobi in se je raztogotil:

„Ne trpim in ne trpim, pa je! Sram me je že iti iz hiše! Človek se mora zmerom bati, da bi slišal svojo in svojih otrok sramoto!“

Štepka in Ančka sta ždeli na skrinji in sta se bali nekoliko vinjenega moža.

„Danes sem slišal tako, da imam dosti. Anti veš, kaj me sprašujejo? Kaj misliš, stara, kako pratiko nam pišejo?“

„Kaj vem jaz za čenče?“

„Čenče? Čenče, praviš? Vprašaj le tole sveto Nežo; morda ti bo povedala. Ali pa ne. Saj veš, da je pametna.“

„I, oče, kaj pa je vendar?“ je kratko vzdihnila zvita žena, da ne bi razdražila hudega moža.

„Kaj? Kar sem ti že davno pravil!“

„Za pet ran Kriščevih!“ se je naredila.

„No, saj drugače ni bilo mogoče. Naj deklina počne, kar hoče, ti jo zagovarjaš in ji daješ potuho!“

„Nazarenski Bog — kako zagovarjam? Saj nič ne vem in ne morem vedeti, ko pa ne hodim med tvoje pijance!“

Vedela je, da ga bo najprej ugnala, če mu poočita krčmo.

„Ti, ti — nikar me nič ne pikaj! Gospodar in oče sem jaz in hočem, da moj otrok ne dela sramote nam vsem!“

„No, tak povej, kaj je vendar!“

„Vprašaj punčaro, ki se skriva za teboj. Nalagala te bo vsaj. Ampak vsa soseska že govori o naši sramoti in se nam smeja. Ali se ti kaj sanja, stara?“

Trdo je naglašal vsako besedo, da je sekalo in bolelo in padalo kakor težki udarci. Ančka je tiho ihtela za materinim hrbtom in se je sključevala pod hudimi očitki. Prepozno spoznanje ji je budilo pekočo vest, da so zamirale vse nežne sanje, budil pa se ji je razžaljen dekliški ponos, ki ji pa ni mogel dvigniti osramočenega lica. Glej, on, ki je bil prvi in vselej njen edini fant in prijatelj, jo izdaja s samohvalnimi besedami, da ni nesrečna le ona sama, marveč tudi njeni starši, pred katerimi stoji sama in obupana, goljufana ljubica. Sama sebi se je zazdela tolika reva, da je na ves glas zajokala in kriknila v zatajevani ihti. Oba, oče in mati, sta se prestrašila njenega nenaravnega joka in sta se spogledala. Ona pa se jima je hotela umakniti in je vstala.

„Nikamor ne pojdeš,“ je dejal oče mehko in s čisto drugačnim glasom. Obe ženski sta jokali in sta vedeli, da je oče premagan.

Štepec si je otrl solzo in je molče odšel.

„Hvala Bogu, morda pa vendar ni vse res,“ je pomislil z velikim, prijetnim mirom v srcu.

Pred hišo je postal in se je zagledal v dolino, vso zavito v redko kopreno sivkaste megle, plezajoče po srebrni svetlobi vzhajajočega fantovskega solnca. Spominjal se je svojih mladih let kakor že dolgo ne več tako. Kaj ni tudi on sam imel muh več kakor je bilo prav? Kdo mu daje pravico do tako trde sodbe proti svojemu otroku? Opravljivi jeziki? E, trikrat ni res, kar se devetkrat objezlja.

Ančka je preveč rada imela Janeza, ki je bil njeno prvo spoznanje, da bi mogla preboleti njegovo samopašno lahkomišelnost. V tihi žalosti je pobešala plahe oči in večkrat, če je bila sama, naglas zajokala. Ob lepih mesečnih nočeh je trpela prave muke. Po vso dolgo noč je čakala, v strahu upala, da bo potrkal in ji dopovedal, da jo ima rad. Vsak šum v mirni noči, prhet nočne tice jo je sladko vznemiril, da je drhteče odpirala z rdečimi rožami zastavljeno okno.

Janez pa je bil sit Ančkine ljubezni in domačije. Umaknil se je vojaški dolžnosti in jo skrivaj potegnil v Ameriko, ne da bi šepnil koprneči Ančki odrešilno besedo, čeprav je večer za večerom slonela ob oknu in se s sladko bridkostjo spominjala njegovega lepega vasovanja.

Tonček se je oddahnil. Ančka se mu je smilila, ker je zmerom bolj venela. Ali pomislil je na svojo zavrženo ljubezen in je veselo upal.

„Kako je, Tonček?“ ga je ogovorila o priliki.

Fant se kasneje ni mogel spomniti, kaj je odgovoril, tako vesel in srečen je bil po tistih njenih kratkih besedah. In ko ji je hotel speljati misli do svojih gorečih nagnjenj, se ji je zmračilo lepo lice, in se je zasmejala:

„Pastir, neumni!“

„Aha, še ne more pozabiti svojega sleparja,“ se je razjezil v ljubosumni togoti. Zdaj je bil bolj hud na njeno neumnost kakor na pobeglega tekmeča.

„No, le čakaj, z menoj se ne boš več igrala!“

V turščici je dobil staro strašilo. Hlačnice in rokave je natlačil s slamo in je ponoči pod njeno okno postavil možica, da je gledal v rdeče njene rože.

Drugi dan se je vsa vas smejala. Štepec je pihal v novi sramoti, ko so otroci in psi trgali možica.

Ziva duša ni izvedela, kaj so imeli tisto jutro pri Štepcu. Štepka in Ančka sta prijokali na plan, on pa je preklinjajoč odšel v krčmo in je več dni grdo popival.

Tonček se je izprva ustrašil, ko je videl, kaj je storil njegov možic. Ali hitro se je otresel in je zamahnil z roko:

„Da boš vedela, kaj je pastir!“

In še sram ga je bilo, da je bil kdaj tako zaverovan v prevzetno in neumno Ančko, ki je bila po sili tiščala v svojo sramoto.

Kjerkoli se je prikazala osramočena Ančka, so jo obtipavali drzni in škodoželjni pogledi. Ko je pred cerkvijo smuknila mimo fantov, je videla, kako so se razžaljivo posmehnili, oči so jim mežikale v zlobni

radosti. Dekleta so v zadregi mečkala konce svojih robcev in so po-kašljevala. Iz oči jim je švigal srd in strup sovraštva. Marsikatera jo je vščipnila kar naravnost z zlobno polglasno opazko. Vsaka ost oči ali besedi jo je stokrat zbolela. Težko se je premagovala, da ni vsem v obraz zakričala njihove hinavščine in hudobnosti. Sama se je čudila svoji navidezni mirnosti, za katero je skrivala svojo bol, in v skritem kotičku svojega srca je čutila, da njena mirnost ni pravzaprav čednost samopremagovanja, ampak živa zavest kolikortolike krivde.

V takih trenutkih si je očitala tudi grehe, ki so morda samo v mislih kdaj obtežili njeno dekliško čistost; pod vtisom občega obsojanja je tudi sama verjela v svojo največjo krivdo, ki se je še povečala v njenem obupu.

Ne starši, ne delo, nihče je ni mogel rešiti iz pekla njenega kesanja in prevelike pokore, čeprav je greh iz svoje prevroče prve ljubezni komaj spoznala. Vsak živec se ji je bolešno zatresel, kadar se je posebno živo spominjala omamne pijanosti, ki je bila v njej tavalna cve-toča in vriskajoča in je bila vsa presrečna mislila, da je ves svet prekrasen pisan raj, Janez pa njen edini in veliki malik, ki ga je bilo njeno mlado in neizkušeno srce pobožno molilo in oboževalo. V spo-znanju trpke prevare si ni upala dvigniti oči, če jo je kdo ogovoril, ker iz vsake besede je čutila oster očitek in žaljiv zasmeh. Večkrat se je skrivala, da se je najokala.

Oče in mati sta opazila, kako dekle vene. Obema je bilo hudo, ker nista mogla vedeti, da otroka podira pravzaprav le zavržena, izdana ljubezen bolj ko vse drugo, čeprav je bil videz drugačen. Za Janezom je koprnelo Ančkin srce in je jokalo kljub vsemu, kar bi bil Janez zakrivil.

Janez se ni dosti križal zaradi pozabljene ljubice. Pisal je Košut-nikovemu Jerneju in se mu pohvalil, da mu ni sile. Pozdravlja vse znance in prijatelje; čez hribe in doline, čez široko morje pozdravlja tudi Štepčev Ančko in jo vpraša, ali si je dobila že drugega fanta, in ali tudi temu bijejo tako sladke urice kakor so poprej njemu.

Seveda je cela soseska poznala to pismo. Štepec je pretepel Ančko in ženo in se je napil.

Ančka je zbežala v Stranje k botri. Žena jo je grdo zmerjala, da je sirota rdela sramu.

„Domu se spravi, malopridnica, in se ne umikaj očetovi prepozni kazni!“

„Botra, meni je tako hudo ...“

„Le trpi, da ti vsaj Bog odpusti.“

„Naj ostanem pri vas, botra.“

„Ne maram te, vlačuga!“ je siknila žena, ki je bila že pozabila svoje davne grehe, in je zarežala, da so se ji pokazale vse očrnele škrbine, kolikor se jih je še majalo v suhih čeljustih.

Ančko je usekalo v prsih, butnilo ji je v sencih, da je skoraj omahnila. Šla je v klanec trudna in osramočena. Na poti skozi hosto jo je zbolela glava, zableščalo in stemnilo se ji je pred zbeganimi očmi. Legla je ob poti na mahovita tla, oči so ji ugasnile.

V mehkem večernem veiru se je že zibal na cvilečih vejah globok mrak, ko se je prebudila. Planila je in ni vedela, kje je. Zdelo se ji je, da stoji v urnem vrtincu. Bukve so glasno vršele, smreke so se žvižgajoče pripogibale do tal, s svojimi temnimi vršički so pometale prav pred njenimi nogami. Naenkrat pa so se postavile na glavo bukke in smreke in so divje drvele v strašnem pišu in vrtoglavem vrtincu...

Ančka je strmela in je razumela. Naglas je zapela in ni mogla prevpiti cvileče in sikajoče pesmi. Kričala je in se smejala v gromkem, dolgem smehu, da se je lomila v pasu in se bila po kolenih. Zazdelo se ji je kar naenkrat, da sliši prav od blizu drgetajoč jok. Prijela se je za čelo in je tuleče, sunkoma zajokala. Padla je na kolena, mah je pulila in si ga je potresala na glavo. Kar se je spomnila, da so se svetnice bičale v počeščenje božje in rešitev svojih duš. Brž je strgala jopico s sebe, vsa se je razgalila, z gabra si je odčehnila grčavo vejo in se je bila med molitvami in ihtečim jokom. —

Tako so jo našli vso hripavo, raztrgano in razpraskano z divjimi in steklenimi očmi. Spravili so jo domu brez posebne težave. Ponižno je sklenila roki in molila čudne, zmedene molitve. —

— Ančka je težko in le počasi okrevala. Bolezen jo je mučila in močno spremenila. Vse njeno vedenje je izdajalo strašen vihar v bolnem srcu. Pobita in tiha je bila in se je skrivala ali pa je vihrala in se smejala in krčevito jokala. Tudi zapela je, ali s takim glasom, da mu je šel do mozga, kdor ga je slišal. Dostikrat so jo tudi dobili, ko je blede in objokana slonela ob oknu in strmela globoko v noč...

Posebno Tonček je vse to videl. Vest mu je dejala, da je tudi on sam kriv njene bolezni. Zato je premišljal, kako bi zbrisal svoj greh.

„Če bi naenkrat stopil pred njeno okno, morda bi jo razvedril,“ je mislil fant.

Ko je ogrnil suknjič in stopil v svetlo mesečno noč, se je trpko spomnil svoje prve ponočnjaške poti, ki jo je bil nastopil s tako blaženimi misli in nežnimi željami. Nocoj je šel brez vseh fantovskih muh

kakor bi moral k svojemu bolnemu prijatelju. In nič se ni skrival, naravnost je šel kakor hodi poštenjak.

Ko se je približal njenemu oknu, se je šele zdrznil v plahem nemiru. Iz okna se je sklonila bela postava, dvoje tresočih rok se je razširilo proti zmedenemu fantu.

„Dober večer, Ančka,“ je zahropel.

„Jezus —“, je stoknila Ančka in se je oprla na okensko polico.

„Ne zameri, če sem te ustrašil. V Stranjah sem bil, pa sem dejal, da že spiš in da me ne boš opazila, če grem todle,“ je lagal.

„Tako, no. Pa dolgo te nisem videla.“

„Dà, dolgo. Ali jaz bi se bil že prej rad kaj pogovoril s teboj,“ se mu je spesnilo.

„Kaj si rekel?“

„E, nič.“

„Hm.“

„Glej, Ančka, vse bi rad storil, kar bi hotela,“ mu je spet ušlo.

„Le.“

„Vidiš, če bi ne bila huda, bi ti prinesel s semnja v Stehanji vasi odpustek ali dva.“

Ančka pa je gledala v globoko noč in ga ni videla, ne slišala.

„Ančka!“

„Kaj?“

„Ti pa bi mi zdajle dala šopek, kaj ne?“ je zadržtel Tonček.

„Na —“, je dejala in utrgala kraj sebe kimajoč cvet ognjevite fuksije in mu ga je zataknila v gumbnico.

„Ančka —“, je zaihtel presrečni fant. Z obema rokama je ujel njeno velo roko, pritiskal si jo je na čelo in lice in jo je močil s solzami. V pijanem veselju je naslonil svojo vročo glavo na njeno laket, zamižal je in je videl raj, ki je zastonj hrepenel po njem edinem vse lepe fantovske noči. —

Ančka je zamaknjena prisluškovala mirni noči. Čudne vroče misli so v upanju in strahu drvele v dalj in so iskale raj in srečo. Z levico je mirno rila po kodrih drhtečega fanta, jokala je in trpela.

Tonček se je še tesnejše privijal na njeno laket. Izparina gorke spalnice, vonj dekliškega telesa ga je opijanjal z omotico, ki je ni še nikoli občutil do tega prvega trenutka ljubezenske sreče.

Ančka se je naenkrat stresla po vsem telesu in je zajejala:

„Ali si ga videl?“

„Koga videl?“ se je iztreznil Tonček in se ni ozrl.

Ona pa je strmela v noč in se je zadihavala:

„Ti — ti si ga prepodil! Izpred oči!“

Priprla je okno in se je umeknila za zaveso.

„Še ga ni pozabila!“ je vzdihnil Tonček. Počasi je odšel domu in je prejel vso predolgo žalostno noč. —

Tonček je malokdaj videl Ančko, ampak z vsemi mislimi in željami je bil pri njej ponoči in podnevi. Pod okno ji ni hodil več. V trdi zimi, ki je bila pritisnila, bi tudi ne mogel.

Trda skorja zmrzlega snega je pokrivala dolino. Kričeče vrane so lačne obletovale vas in so se obupane vračale h kupu gnoja, pripeljanega sredi polja za spomladno praho. Sive skale mrtvega Kuščarjeka so medlo nagotele v visokih stenah in so se kazale v belo plan. Čez Požarnico je pritiskal rezek sever, da se je svetli petelin cvileče obračal vrh rdečega zvonika.

Cerkovnik je s fantom zlezal v visoke bele line in je z večšo roko prebudil ubrane zvonove, ki so povedali prelepo povest:

Tovor vina
za 'n goldinar,
tovor vina
za 'n goldinar ...
Budnar bogat,
Pisek reven,
Budnar bogat,
Pisek reven.

Tako so prelepo peli jutrajšnji nedelji.

Ančka jih je poslušala in je sklenila trden sklep.

„Teh zvonov ne bom več slišala,“ je dejala in je bila bolj vesela kakor žalostna.

Drugo jutro je prav zgodaj vstala. Vzela je mašno knjižico in je šla kakor bi bežala. Ponoči je imela vasovavce, da ni mogla spati. Po vrsti so prihajali fantje, za njimi so šumela dekleta. Na skrinjo in ob postelji so posedli in so jo gledali s prezirljivim posmehom. Vsem je videla v srce, nobene misli ji niso mogli skriti. Jezna je skočila s postelje — pa so vsi izginili pod razpelom v kotu.

„Aha, zbal so se jezičniki.“

Pokrila se je čez glavo, pa je vendar videla, kako široko se je razčeperila na skrinji njena svetohlinska botra in ji zapretila z razpokanim kazalcem. Ančka se je razjezila in je planila, ali botra je podvila krila in se je zmašila za skrinjo.

„Tudi ta se umika!“ je dejala vsa znojna.

Oče je stopil čez prag. Jezen in žalosten je bil njegov obraz. Za očetovim hrbtom je ihtela mati.

„Oče! Vsaj vi, oče...“ je prosila. Ampak on je potisnil pesti v žep, v temi so ugasnile njegove jezne oči.

Okno se je odprlo, in Janez se je zavihtel na sredo sobice. Izpod odeje se mu je drhteče nasmihala in se mu je poredno potuhnila. Janez pa se je zmagoslavno smehljal in se ni ganil. Odmaknila se mu je k steni in ga je gledala v sladkem trepetu. Janez pa se je zasmel in in se je obrnil.

„Janez —“ je jeknila in je zaihtela. Njegove oči pa so se smejale. Zažvižgal je v prešernosti in je šel za fanti in dekleti.

Ančka je jokala in je skrivala lice v plevnato blazino.

Pod oknom je poihtevalo. Nastavila je uho in se je začudila:

„Tonček —?“

Boječe je stegnil vrat v sobico, prijel se je za prizidek in je okorno stopil prednjo. Njen šopek je nosil v gumbnici.

„Tonček, kaj misliš, kako bo?“

In fant se je sklonil nad njen obraz, njegove solze so jo zapekle prav na njenih trepalnicah. Premagana je sedla in je segla po Tončku. On pa je zajokal, in njegova senca se je prelomila v temi pod oknom.

Ko je šla po zamrznjeni poti, so plesali vsi ti prizori pred njenimi očmi. Na razpotju se je odločila. Zavila je s poti proti hosti.

V hosti je šumela ostra sapa in je stresala lahko ivje.

Pod krevljastim gabrom je postala. Mašno knjižico je položila na skalo in si je odvezala izpodrec.

„Visoko bo zadosti,“ je dejala in je segla po močni veji, da ji je šiv počil pod pazduho. Veter je vršče potegnil, mašna knjižica je zdrknila po skali, njeni listi so trepetali za skalo.

Ančka se je ozrla nehote. Noga ji je zdrsnila po oledeneli skali, da je izgubila ravnotežje in je padla s skale. Med padanjem je udarila z glavo ob skalni rob in obležala v polnezavesti. Po vsem telesu ji je gomazela prijetna toplota.

Ko je kmalu nato vstala, se je močno začudila.

„Kako sem prišla sem? Kaj delam tu?“

Zapazila je mašno knjižico in se je ustrašila same sebe in je bežala iz hoste naravnost domu.

Bila je zdrava.

Tega je bil vesel posebno Tonček, ki je junaško nosil rdeče fuksije svoje lepe ljubice Ančke.

